

ZALAI KÉZMŰVES ÉRTÉK – A GÖCSEJI POFAMOSÓ MELENCÉ

A vájt technikával készült használati tárgyakat a beás cigányok (teknővájók) készítették. Feltételezések szerint eredetileg a magyarok művelték a mesterséget, de a cigányok betelepülésével a teknővájók kizárólagos mesterségévé vált. Ők készítették a különböző méretű, tájegységenként eltérő formájú teknőket, melencéket, fakanalat, vágódeszkát, lisztmérő kanalat, hólapátot és vályút. A melencéknek általános formája ovális, melyet kisebb mennyiségű tészták (kalács) dagasztására, kelesztésére használtak. Eddigi ismereteink szerint Göcsejben használták az ún. pofamosó melencét. Alapanyaga ugyan az mint a többi vájt használati tárgynak, tehát fűz vagy nyárfa. Mérete 30-50 cm közötti, alakja szabályos kör. Mélysége az átmérő, méretével arányos.

Készítésének fázisai:

- Az alapanyag méretre történő darabolása, mely fűrészeléssel történik, az alapos anyagválasztást követően. Az alapanyagnak egészségesnek, egyenes rostúnak, ághely mentesnek kell lennie.
- A méretre vágott rönk félbe hasítása, a hasításnál előforduló szilánkok eltávolítása.
- Az edény belső felének kivájása „cigány kapával”.
- A kéreg eltávolítása, a külső felület kialakítása szintén a vájó szerszámmal, majd simára faragása szijó késsel, egyenes késsel.
- Szárítása szellős, árnyékos helyen történik, hogy az elrepedést elkerüljük.
- Az elkészített „edény” falvastagsága 1,5- 2 cm.
- Száradás után a félretett finom forgáccsal a belsejét simára csiszoljuk. Az edény felületkezelést nem igényel.

Az így elkészített edényt elsősorban mosdótálként használták. Több generációt kiszolgált, tisztán tartása gondot nem okozott. Használat után árnyékos szellős helyen tárolták, hogy az elrepedést és a deformálódást megelőzzék.

Ismereteink szerint a tájegységre jellemző a formája és az elnevezése. Sajnos múzeumokban, gyűjteményekben nem maradt meg.

Az értéktár bejegyzéshez a pofamosó melence anyagát összeállította: Nagy Béla Király Zsiga Díjas Népi Iparművész fafaragó.